

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи**

Копаниця Ірина Володимирівна

**ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ON-LINE РЕСУРСІВ
НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

231 Соціальна робота

РЕФЕРАТ

випускної кваліфікаційної роботи
за освітньо-професійною програмою
«Соціальна робота (Управління соціальним закладом)»

Умань – 2021

Випускною кваліфікаційною роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент Ірина АЛБУЛ

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор педагогічних наук, професор Оксана КРАВЧЕНКО

Захист відбудеться 22.12.2021 р. о 09.00 на засіданні Екзаменаційної комісії.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі соціальної педагогіки та соціальної роботи, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 202

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ON-LINE РЕСУРСІВ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	7
1.1. Особливості соціалізації дітей молодшого шкільного віку..	7
1.2. Кіберсоціалізація молодшого школяра як складова його соціалізації.....	16
1.3. Web-технології та їх місце у сферах соціального простору..	22
РОЗДІЛ II. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОГО ТА КОРИСНОГО ON-LINE СЕРЕДОВИЩА.....	31
2.1. Дослідно-експериментальна робота з виявлення особливостей впливу on-line ресурсів на соціалізацію учнів молодших класів.....	31
2.2. Практичні рекомендації з формування у молодших школярів навичок безпечного користування on-line-ресурсами.....	39
2.3. Навчально-методичний інструментарій для соціально-педагогічної діяльності з учнями молодших класів з метою створення безпечного та корисного on-line середовища.....	49
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68
ДОДАТКИ.....	75

ВСТУП

Актуальність проблеми. Сучасні тенденції в розвитку єдиного освітнього простору, пов'язані з соціально-економічним розвитком суспільства, інтенсивним упровадженням нових технологій, висувають нові вимоги до освіти й виховання громадян України. Сьогодні зміст, форми та методи соціального виховання повинні забезпечувати формування соціально компетентної особистості учнів. Основою сучасної освітньої політики держави є соціальна адресність і збалансованість соціальних інтересів. Сучасні учні зацікавлені в отриманні знань, необхідних їм для успішної інтеграції в соціум та адаптації в умовах інформаційного суспільства. Інформація як основний стратегічний ресурс і головне джерело суспільного багатства давно уже стала цінністю суспільства.

Нові умови розвитку суспільства диктують такі завдання для соціальних інституцій, як формування особистості, здатної успішно соціалізуватися; цілеспрямоване створення умов для формування базової культури особистості; упровадження технологічної культури.

Для соціальної самореалізації учень нового суспільства поряд із книгами, пресою, радіо- і телевізійним мовленням використовує мультимедійні та інформаційно-комунікаційні або цифрові, як їх все частіше називають, технології, непогано орієнтується у глобальних та локальних мережах, тобто використовує on-line ресурси. Інтернет із різноманітними web-технологіями став для дітей паралельним світом, де вони спілкуються, знаходять нових друзів, обмінюються новинами, діляться інтересами, отримують безліч цікавої, захопливої для них інформації. Крім того, соціальні мережі – найлегший спосіб вийти на контакт із будь-якою людиною. Поряд із цим web-технології застосовуються з різною метою – комерційною, кримінальною, протестною тощо.

В умовах сьогодення найпопулярнішими серед учнів початкової школи стають цифрові медіатехнології, які передусім реалізуються через Інтернет,

соціальні мережі і стають потужним засобом впливу на дітей. Сьогодні інформація та цифрові медіатехнології є зброєю в боротьбі за духовний світ дитини, зокрема молодшого школяра, який проходить стадію первинної соціалізації в сучасному інформаційному (цифровому) суспільстві й потребує гармонізації процесу формування соціальної компетентності молодших школярів під впливом сучасних web-технологій. Тому одним із завдань соціального виховання є сприяння інтернетбезпеці підростаючого покоління. Завдання соціального педагога і його помічників у цій справі (учитель початкової освіти, учитель інформатики) – навчити дітей та їх батьків використовувати web-технології правильно, навчити учнів початкової школи безпечній поведінці в Інтернеті.

Над різними аспектами впливу on-line ресурсів на психічне здоров'я дітей в Україні працюють такі науковці, як Г. Апостолова, Я. Бугерко, К. Балан, Д. Ван, О. Зінченко, А. Лучинкіна, Т. Яншина та ін. Позитивний педагогічний потенціал ІКТ, зокрема веб-орієнтованих технологій, висвітлено у працях Н. Акімової, В. Богданової, Ю. Зав'ялець, І. Ставицької, О. Спіріної та ін. Розглядом проблеми інтернет-залежності займалися такі вчені, як Т. Вакуліч, М. Венчківська, В. Кириченко, Г. Мироненко та ін., які у своїх працях визначили причини, ознаки, вплив на розвиток суспільства та шляхи подолання інтернет-залежності. Проблему безпеки школярів в Інтернеті піднімають у своїх дослідженнях С. Болтівець, Т. Веретенко, В. Зіневич, А. Кочарян, І. Литовченко, С. Максименко, М. Чала та ін.

Разом із тим, питання залежності від on-line ресурсів процесу становлення особистості учнів початкової школи, формування їхньої соціальної компетентності не втрачає свого значення, що і зумовило вибір теми випускної кваліфікаційної роботи: **«Особливості впливу on-line ресурсів на соціалізацію дітей молодшого шкільного віку»**.

Мета дослідження – проаналізувати значення on-line ресурсів у сферах соціального простору молодшого школяра, виявити особливості їхнього впливу на соціалізацію дітей молодшого шкільного віку.

Об'єкт дослідження – соціалізація учнів молодших класів в умовах глобальної інформатизації.

Предмет дослідження – особливості впливу on-line ресурсів на соціалізацію дітей молодшого шкільного віку

Відповідно до теми та мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Визначити особливості соціалізації молодших школярів та встановити місце on-line ресурсів у сфері їхнього соціального простору.
2. Здійснити дослідно-експериментальну роботу з виявлення особливостей впливу on-line ресурсів на соціалізацію учнів молодших класів.
3. Узагальнити практичні рекомендації з формування у молодших школярів навичок безпечного користування on-line-ресурсами.
4. Підібрати діагностично-методичний інструментарій для соціально-педагогічної діяльності з учнями молодших класів з метою створення безпечного та корисного on-line середовища.

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, синтез та узагальнення філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної, зокрема соціально-педагогічної, літератури для узагальнення теоретичних підходів щодо особливостей соціалізації дітей молодшого шкільного віку, впливу на цей процес on-line ресурсів; емпіричні – спостереження, опитування, анкетування, бесіди, вивчення документації, експертна оцінка; методи визначення кількісних та якісних характеристик отриманих результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі Комунального закладу «Олександрівське навчально-виховне об'єднання №2» Олександрівської селищної ради Кропивницького району Кіровоградської області.

Теоретичне значення полягає у визначенні та обґрунтуванні особливостей впливу on-line ресурсів на соціалізацію дітей молодшого шкільного віку, узагальненні рекомендацій щодо оптимізації форм та методів формування навичок безпечного користування мережами Інтернет,

батьківського та педагогічного контролю за on-line активністю молодших школярів.

Практичне значення полягає у доборі діагностичного та навчально-методичного матеріалу для соціальних працівників, соціальних педагогів, вчителів початкових класів, батьків та дітей з метою формування навичок безпечного користування on-line ресурсами.

Теоретичний та практичний матеріал кваліфікаційної роботи може бути використаний у практичній діяльності соціальних педагогів, практичних психологів, вчителів, педагогів-організаторів та класних керівників закладів освіти, соціальних працівників, працівників Інтернет - центрів, у навчально-виховній та позакласній діяльності, у діяльності закладів позашкільної освіти, у роботі з батьками.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати досліджень оприлюднено на науково-практичних конференціях та семінарах:

Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми підготовки фахівця соціальної сфери» (21 квітня 2020 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи (м. Умань, 12 жовтня 2021 р.).

Матеріали дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Структура роботи. Дана робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (62 найменування), 4 додатків. Робота містить дві діаграми. Загальний обсяг роботи 83 сторінки, з них основного тексту – 67 сторінок.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі проаналізовано значення on-line ресурсів у сферах соціального простору молодшого школяра, виявлено особливості їхнього впливу на соціалізацію дітей молодшого шкільного віку. Результати проведеного дослідження, реалізовані мета та завдання надали підстави сформулювати такі висновки:

1. Дослідивши особливості соціалізації молодших школярів та місце on-line ресурсів у сфері їхнього соціального простору, встановили, що становлення людини як індивіда й особистості передбачає взаємодію двох відносно автономних, але нерозривно пов'язаних один із одним видів розвитку – біологічного й соціального, а вирішальним чинником соціалізації дитини є оволодіння навчальною діяльністю, вироблення обов'язкових шкільних умінь і навичок. Паралельно з цим учень включається в процес засвоєння соціального досвіду, тобто у міжособистісні стосунки.

Доведено, що на противагу дорослій людині, для якої процес соціалізації в Інтернет-просторі доволі проблематичний, оскільки вона має адаптуватися до нових віртуальних умов, дитина молодшого шкільного віку соціалізацію в умовах інформаційного суспільства сприймає цілком природно, адже вона народилася в ньому.

2. За результатами дослідно-експериментальної роботи на базі початкової школи Комунального закладу «Олександрівське навчально-виховне об'єднання №2» Олександрівської селищної ради Кропивницького району Кіровоградської області було виявлено особливості впливу on-line ресурсів на соціалізацію учнів молодших класів.

За методикою «Моніторинг соціалізації особистості» соціалізація розглядається з позиції подвійного завдання, а саме соціальної адаптації та соціальної автономізації, де соціальна адаптація покликана забезпечити активне пристосування особистості до соціального середовища, а соціальна автономізація – реалізацію власної «Я-концепції». За результатами дослідження на визначення рівня соціалізації, 38 % дітей мають високий рівень соціалізації, 31% – середній, така ж кількість дітей має низький рівень.

Тобто, майже однакова кількість досліджуваних дітей має середній, високий та низький рівні.

Тест на інтернет-залежність, розроблений Кімберлі Янг, був використаний для визначення наявності й тяжкості залежності, неконтрольоване користування Інтернетом. Згідно з результатами дослідження, у молодших школярів не спостерігається надмірна інтернет-залежність. Переважаючим ступенем у дітей є помірна інтернет-залежність 64% (24 ос.), у них спостерігаються потреби у використанні Інтернету.

Серед основних потреб, що спонукають дітей перебувати в кіберпросторі, слід назвати:

- пошук інформації (в Інтернеті можна знайти практично все: відповіді на шкільні завдання, новини, ресурси для хобі) – 34% (13 ос.);
- розваги (у віртуальному просторі діти грають в онлайн-ігри, слухають музику, дивляться фільми й відеоролики) – 42% (16 ос.);
- спілкування (ця потреба яскраво проявляється в передпідлітковому віці: діти знайомляться й шукають нових друзів у соціальних мережах, чатах, беруть участь у дискусіях і віртуальних форумах) – 24% (8 ос.).

До того ж сьогодні Інтернет став потужним засобом навчання. Мережеві освітні ресурси допомагають дітям прискорити та оптимізувати навчальний процес, підвищують його якість завдяки цікавій формі викладення матеріалу.

Підсумувавши результати обох методик та порівнявши їх, доходимо висновку, що інтернет-залежність впливає на процес соціалізації, до того ж цей вплив потребує постійного контролю з боку батьків та педагогів, своєчасної корекції. Досліджувані з легким ступенем інтернет-залежності за результатами методики «Моніторинг соціалізації особистості» мають вищі показники, ніж ті, у кого помірний ступінь інтернет-залежності. Їм легше адаптуватися в новому середовищі, вони більше проявляють свою активність, більш незалежні, у них вищий рівень моральної вихованості. Відсутність інтернет-залежності у дітей можна пояснити тим, що вони

перебувають під пильним контролем батьків, на відміну від підлітків. В дітей немає нагальної потреби проведення часу в Інтернеті. В такому віці вони віддають перевагу живому спілкуванню з друзями, рідними тощо.

3. Узагальнивши практичні рекомендації з формування у молодших школярів навичок безпечного користування on-line-ресурсами, доведено, що успішній соціалізації дитини в умовах інформаційного суспільства сприятиме створення безпечного on-line середовища. Для цього потрібно здійснювати цифрову просвіту батьків, аби вони могли бути технічно спроможними організувати та контролювати своїх дітей під час користування on-line ресурсами; приділяти увагу медіаосвіті учнів і вчителів для критичного аналізу пропонованого контенту та доцільного його використання, сприяючи розвитку підростаючого покоління при умові забезпечення їхнього фізичного та психічного здоров'я.

4. У дослідженні доведено результативність окремих заходів з використанням підібраного навчально-методичного інструментарію з метою створення безпечного та корисного on-line середовища. Зокрема, ознайомлення з профілактичними програмами «Онляндія – безпека дітей в Інтернеті», «Партнерство у навчанні», «Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі», «Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі» та ін. У дослідженні доведено результативність реалізації методу проектів із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Така активність сприяє самореалізації дитини, формуванню її соціальності, побудові зв'язків і відносин з однокласниками, батьками, навчальним закладом, педагогами, тобто соціалізації.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів означеної проблеми. Перспективним буде вивчення актуальних on-line можливостей для розвитку особистості у будь-якому віці; розроблення профілактичних заходів з попередження негативного впливу наявних on-line ресурсів; складання програм підвищення цифрової грамотності фахівців соціальної сфери.